

Kristian Kongshøj

Republikaneren, multikulturalisten og de to nationalister: National identitet samt social og politisk sammenhængskraft i Danmark

Denne artikel undersøger på basis af en ny spørgeskemaundersøgelse fra 2014 danskernes forestillinger om de værdier, der bør kendetegne et nationalt fællesskab. Vha. faktoranalyse og latent class analysis knyttes de empiriske skillelinjer og positioner efterfølgende an til forskellige indikatorer for social tillid, solidaritet, »politisk kultur«, samt national stolthed og opfattelsen af at dele værdier med andre danskere (foruden typiske socioøkonomiske variable). Resultaterne indikerer blandt andet, at national stolthed eller opfattelsen af at dele værdier ikke hænger positivt sammen med tillid og solidaritet, idet dette i den danske kontekst er forbundet med en mere nationalistisk orientering. Den latente klasseanalyse understreger, at konservativ nationalisme og multikulturalisme kun kunne beskrive omkring halvdelen af den danske befolkning på undersøgelsestidspunktet. I tilgift ser vi også liberal nationalisme og republikanisme. I denne analyse ser vi blandt andet forskellige varianter af høj national stolthed, som tenderer til at være enten republikansk eller konservativ nationalistisk. Den ene er forbundet positivt med tillid og solidaritet, mens den anden er negativt forbundet. Ligeledes er den konservative nationalisme forbundet med en utilfredshed med demokratiet i forhold til alle de tre andre grupper.

Søgeord: National identitet, nationalisme, social sammenhængskraft, republikanisme, multikulturalisme.

Indledning

Nationen er et abstrakt fællesskab, som er udgangspunkt for langt de fleste offentlige diskussioner og konflikter om identitet, kultur, omfordeling, retigheder og pligter mv. Som borgere kan vi have forskellige forestillinger om nationen som værdifællesskab, samt de værdier, der bør kendetegne det (Holtug 2017; Larsen 2017; Miller & Ali 2014). Denne artikel vil analysere de dominerende skillelinjer i danskernes forestillinger om de værdier, der kendetegner et velfungerende nationalt fællesskab. Desuden undersøges det, hvorledes disse værdier manifesterer sig i en egentlig empirisk typologi, hvor vi vil se fire forskellige grupper træde frem. Artiklen adresserer også spørgsmålet om disse værdisæts sammenhæng med social og politisk sammenhængskraft i form af indikatorer for social tillid, solidaritet og orienteringer til det politiske system. Dette spørgsmål har været fremtrædende i diskussioner om national identitet, både i den akademiske verden og i den bredere offentlighed (se f.eks. Holtug 2017; Breidahl, Holtug & Kongshøj 2017; Kymlicka 2016; Miller & Alli 2014).

Skillelinjerne og modsætningerne på dette område er blevet trukket endnu klarere op i en tid, hvor forskellige aspekter af globalisering, især indvandring fra fjerntliggende lande, konstant konfronterer os med disse spørgsmål (Castells 1997). Både i offentligheden og i forskningen er nationen som objekt for værdimæssige skillelinjer derfor mere interessant end længe. Eksempelvis kan vi se dette i en række vestlige lande ved fremgangen for de partier, der ofte kombinerer nationalisme med en italesættelse af folkelig enhed over for indenlandske eliter eller truende udenlandske kræfter. Denne kombination er udtryk for en højrepopulisme (Müller 2016; Stanley 2008), der mest spektakulært er kommet til udtryk i det britiske 'Brexit' fra EU og Trumps sejr i det amerikanske præsidentvalg (Inglehart & Norris (2016). Denne artikel understreger, at der i den forbindelse er forskellige former for nationalisme i Danmark, men også at der er andre grupper med andre værdier til det nationale fællesskab.

Tidligere studier har beskæftiget sig med dansk national identitet (Larsen 2016; Jenkins 2011, Larsen 2008, Gundelach m.fl. 2008; Gundelach 2004, Gundelach 2002). Enkelte af disse studier har skelnet mellem forskellige former for normativ national identitet, der minder om de positioner, der afdækkes her (senest Breidahl, Holtug & Kongshøj 2018, og Larsen 2016). De har dog ikke haft noget metodisk grundlag for at undersøge, hvorledes holdninger til national identitet manifesterer sig i grupper af individer eller en empirisk typologi. Indledningsvist vil denne artikel ligesom disse studier undersøge grundholdninger eller latente holdningsdimensioner. Vi vil dog også se på, hvorledes denne metodiske tilgang slører væsentlige nuancer i danskernes holdninger, hvis den står alene. Desuden trækker denne analyse på et langt større antal variable som indikatorer for disse fællesskabsforståelser.

Artiklen har til dels et deskriptivt hovedformål, da den undersøger, hvorledes republikanisme, multikulturalisme og forskellige former for nationalisme mere konkret kommer til udtryk i Danmark, og hvor udbredte disse positioner er. Artiklens andet formål er dog også som nævnt øverst at diskutere den teoretiske og empiriske litteratur, der har været optaget af sådanne nationale fællesskabsforestillingerens sammenhæng med aspekter af social sammenhængskraft såsom tillid og solidaritet. Empiriske resultater, der trækker i lidt forskellige retninger, har dog efterhånden medført en erkendelse af, at disse sammenhænge kan være meget kontekstafhængige (Banting & Kymlicka 2017). De værdier, der mere konkret kendetegner eksempelvis konservativ nationalisme, kan variere noget fra det ene nationale fællesskab til det andet. Dermed bør vi ikke nødvendigvis have ambitioner om at drage universelt gyldige konklusioner om, hvorvidt det ene eller det andet værdisæt er fordrende for social sammenhængskraft.

Skillelinjer i national identitet

National identitet bliver som regel set som et historisk set relativt nyt fænomen, der først fik folkelig forankring i Europa fra det sene 1700-tal og frem. Større nationslignende fællesskaber blev dog italesat allerede i antikkens Middelhavsregion og i Mellemøsten i forbindelse med udkrystalliseringen af de store religioner (Smith 1998). Både i den moderne politiske teori og i den empiriske litteratur har begrebet national identitet været anvendt i nogle lidt forskellige betydninger. Miller & Ali (2014) skelner i deres litteraturgenmængning mellem fire forskellige dimensioner af begrebet: For det første det følte tilhørsforhold til, eller identifikation med, en nation, for det andet national stolthed, for det tredje patriotisme, og for det fjerde forskellige normative værdier til det nationale fællesskab.

Det er den sidste dimension, der er udgangspunktet her, om end artiklen også vil inddrage et mål for national stolthed. De værdisæt, der i det følgende vil blive uddybet, har Holtug (2017, 2016) beskrevet som en række forskellige 'fællesskabsforestillinger', dvs. forestillinger om de samfundsværdier, der antages at være befordrende for social sammenhængskraft (som udtrykt ved eksempelvis tillid og solidaritet).

Både den teoretiske og empiriske litteratur på området har været domineret af en skelnen mellem henholdsvis etnisk/monokulturelt baserede nationale identiteter og politisk/medborgerorienterede identiteter. Det intellektuelle fundament for den første nationalkonservative position tilskrives om regel Herder, der skrev i 1700-tallets kludetæppe af tyske småstater (Barnard 2003, Gundelach 2002). Idéen var, at en fælles kultur og historie forenede det tyske folk på tværs af småstaterne. Denne rodfæstede enhedskultur stikker dybere end moderne samfundstendenser, og politiske institutioner har mindre legitimitet, hvis de ikke hviler på denne enhedskultur.

Nogenlunde samtidigt med Herder beskrev Rosseau et andet republikansk fællesskab kendetegnet ved en særlig lighedsbaseret, politisk medborgerånd (Mouritsen 2015). Her opstår fællesskabet ved en fælles forpligtelse på politisk bestemte rettigheder og medborgerdyder. Dermed kan politiske institutioner også være med til at skabe et fællesskab. Forskellene mellem Herder og Rosseaus tænkning blev i den tidlige litteratur på området set som beskrivende for de forskellige nationsdannelser i henholdsvis Tyskland og Frankrig og sidenhen en lang række andre lande (Mouritsen 2015; Brubaker 1992; Kohn 1944). I den moderne forskning dominerer skillelinjen fortsat, men det har været diskuteret, hvorvidt den er for simpel (se bl.a. Larsen 2017; Reskens & Hooghe 2010).

Den simple skelnen mellem konservativ nationalisme og republikanisme kan nuanceres mere. David Miller (2002, 1995) dominerer i den moderne politiske teori som bannerfører for liberal nationalisme. Her er idéen, at den fælles kultur kan baseres på nyere og samtidige værdier eller politiske institutioner. Dermed kan liberal nationalisme også ændre sig i takt med samtidige værdier og være mere inklusiv over for indvandrere. I modsætning hertil er den konservative nationalismes enhedskultur baseret på en forestilling om en dybere, historisk, præ-politisk og ofte religiøst baseret national kultur. Liberal nationalisme kan siges at gøre den strengt optrukne skillelinje til et kontinuum, idet den kan låne fra republikanismen. Det er værd at bemærke Millers hyppige brug af begrebet 'civic nationalism', hvor politiske institutioner og medborgeridealer bliver gjort til udgangspunktet for den fælles kultur. Uanset de konkrete værdier er kernen i den liberale nationalisme dog, at bredt delte værdier og national identifikation (eksempelvis styrken af den enkeltes identifikation med 'Danmark') ses som fordrende for et velfungerende fællesskab. Antagelsen, om at national identifikation i sig selv er fordrende for social sammenhængskraft, har været undersøgt i en del empiriske studier med forskellige resultater, se bl.a. Miller & Ali, 2014 og Johnston m.fl., 2010).

Endelig inkluderes multikulturalismen i denne artikel. I denne position ses den politiske anerkendelse af kulturelle forskelligheder som en nødvendig forudsætning for sammenhængskraft i moderne samfund med kulturel diversitet. Multikulturel anerkendelse betyder, at kulturelle forskelle skal beskyttes og endog promoveres af offentlige politikker. Det kan efterfølgende

diskuteres hvor inklusiv og bred denne anerkendelse skal være, og dermed kan man også her nuancere de hårdt optrukne skillelinjer. Eksempelvis har Kymlicka (2016) elaboreret en »liberal multikulturalisme«, hvor pointen er, at multikulturel anerkendelse skal være forankret i et fælles grundlag af basale liberaldemokratiske værdier. Offentlige politikker skal dermed ikke beskytte eller promovere kulturelle udtryk, der bryder med disse værdier. Multikulturalismen har ligeledes været genstand for empirisk forskning med fokus på sammenhænge med forskellige mål for social sammenhængskraft (se bl.a. Kymlicka 2016; Holtug 2016 eller Koopmans, 2013 for litteraturreviews). Andre positioner kan nuancere feltet yderligere (se Holtug 2017, 2016), men denne artikel vil kun inddrage de ovennævnte, da de er nyttige i tolkningen af de senere resultater.

Tidligere publikationer har beskæftiget sig med værdidimensionen i danskernes nationale identitet, både via interview- og observationsstudier (Jenkins 2011; Gundelach, m.fl. 2008) og kvantitative spørgeskemaundersøgelser (Larsen 2016; Larsen 2008; Gundelach 2004; Gundelach 2002). Senest har Breidahl, Holtug & Kongshøj (2017) samt Larsen (2016) afdækket lignende normative skillelinjer. Det metodiske udgangspunkt var her hhv. indekskonstruktion samt multipel korrespondenceanalyse. Lignende metodikker som faktoranalyse og principal component-analyse har domineret den internationale litteratur. Fælles for sådanne teknikker er, at man reducerer et større antal variable til et mindre antal holdningsdimensioner. Dette giver dog ikke noget metodisk grundlag for en egentlig empirisk typologi, dvs. hovedgrupper af borgere, som disse kan kombinere de forskellige holdninger. Det giver heller ikke noget særligt grundlag for at konkludere, hvor store de forskellige grupper er i forhold til hinanden, mens man i stedet kan sammenligne, hvad respondenter som gennemsnit scorer på nogle dimensioner. Begge ambitioner kombineres her, og vi vil se, hvorledes væsentlige nuancer i danskernes holdninger undervurderes, hvis vi stopper ved den første og mest udbredte tilgang. Desuden adskiller denne undersøgelse sig ved at inkludere et større antal variable til at indkredse skillelinjerne, end det eksempelvis er muligt for Larsen (2016, 2008) og (Gundelach 2004), hvis data er baseret på internationale undersøgelser med mindre batterier.

Artiklen vil endvidere undersøge disse forskellige positioners sammenhænge med generaliseret social tillid, opbakning til omfordeling via velfærdsstaten (som to kerneaspekter af 'social sammenhængskraft'), samt forskellige mål for 'politisk kultur'. Dette mål udspringer af litteraturens diskussioner om national identitet og social sammenhængskraft, jf. ovenstående. 'Social sammenhængskraft' kan løseligt defineres som det følte tilhørsforhold til et fællesskab eller samfund, samt de holdninger, normer og handlinger, et sådan tilhørsforhold afføder (Van der Meer & Tolsma 2014). Generaliseret, social tillid til ukendte medborgere er det mest hyppigt anvendte mål for sammenhængskraft, og opbakningen til institutionaliseret solidaritet via velfærdssta-

ten et andet (Banting & Kymlicka 2017). 'Politisk kultur' kan på sin side defineres som holdninger til det politiske system og den subjektive forståelse af egen rolle i det politiske system (Goul Andersen m.fl. 2000; Almond & Verba 1963). I dette tilfælde vil de tilgængelige mål være politisk interesse, hyppigheden af politisk diskussion med familien, tilfredshed med demokratiet og tillid til den offentlige administration. I de nyere studier fra den danske kontekst har Larsen (2016) ikke kunnet undersøge disse sammenhænge, mens Breidahl, Holtug & Kongshøj (2017) undersøgte tillid og solidaritet, men ikke politiske orienteringer.

Metodisk vil denne artikel gå eksplorativt til værks. Den afdækker de skillelinjer og positioner, der dominerer danskernes fællesskabsforestillinger. Disse vil i en eller anden grad kunne tolkes som udtryk for de nævnte teoretiske positioner. Dette har visse fordele med hensyn til at forstå kompleksiteten i positionernes eller skillelinjernes konkrete udtryk i den danske kontekst. Omvendt vil der i alle tilfælde være en vis afstand til en teoretisk konsistent idealtipe. Tolkningerne kan således diskuteres, hvilket især gør sig gældende for den »liberale nationalisme«, der tolkes på i det efterfølgende. Analysen vil blive indledt med de grundlæggende holdningsdimensioner, der kan afdækkes, hvorefter vi går til en empirisk typologi.

Data og metode

Spørgeskemaundersøgelsen »Fællesskabsforestillinger blandt danskere og nydanskere« indeholder en repræsentativ, registerudtrukket stikprøve af befolkningen på 1282 respondenter over 18 år. Data blev indsamlet i oktober og november 2014 af Danmarks Statistik. Svarprocenten på 57 ledte kun til mindre skævheder, idet kortere uddannelser, unge, og folk uden for arbejdsmarkedet er lettere underrepræsenteret (i analysen vil der blive kontrolleret for samme socio-demografiske faktorer, inkl. indkomst og køn).¹

Danskernes normative orienteringer til national identitet undersøges ved hjælp af 25 forskellige variable (se tabel 1A for de præcise spørgsmålsformuleringer). Målet er som nævnt at undersøge sammenhænge med tillid, solidaritet og orienteringer til det politiske system. Generaliseret social tillid måles via spørgsmålet om, i hvor høj grad man stoler på folk, man møder for første gang (se tabel 2A). Dette spørgsmål er, ligesom det ældre (men dikotome) spørgsmål om, hvorvidt »folk er til at stole på ...«, en generelt accepteret indikator for social tillid (Delhey et al. 2011; Torpe & Lolle 2011). Solidaritet operationaliseres vha. et spørgsmål om, hvorvidt indsatsen over for de dårligst stillede skal styrkes, selvom det betyder højere skatter. Fem forskellige variable anvendes som indikatorer for den enkeltes orienteringer til det politiske system (politisk interesse, frivillig deltagelse, hvorvidt man ofte diskuterede politik i hjemmet, tilfredshed med demokratiet og tilliden til at blive behandlet fair af de offentlige myndigheder). Desuden er der to variable, der hhv. udtrykker national stolthed samt opfattelsen af at dele værdier med andre

danskere generelt. Disse to variable er centrale i den teoretiske diskussion om national identitet og sammenhængskraft, jf. det tidligere afsnit. Endelig inddrages ideologisk selvplacering på en højre-venstreskala (desværre er partivalg eller -identifikation ikke inkluderet i spørgeskemaet)

Analysen vil også inddrage en række socio-demografiske kontrolvariable. Disse er køn,² alder,³ indkomst⁴ og uddannelsesniveau.⁵

Metodisk benyttes eksplorativ faktoranalyse og latent class analysis, og begge dele udføres i Stata 15. Faktoranalyse anvendes til at reducere kompleksiteten i respondenternes holdninger, således at vi efterlades med et mindre antal holdningsdimensioner. Efterfølgende vil vi analysere, hvorledes disse dimensioner af nationale fællesskabsforestillinger hænger sammen med tillid, solidaritet og »politisk kultur«. Latent class analysis (LCA) afdækker i stedet grupper af individer, sådan som de kombinerer forskellige holdninger (Collins & Lanza 2010). Metoden har været negligeret i studier af national identitet til fordel for teknikker, der reducerer variable til et mindre antal grundlæggende dimensioner, men Bonikowski & Dimaggio (2016) har dog anvendt metoden til at afdække varianter af national identitet i USA. Som i faktoranalysen vil vi efterfølgende se, hvorledes disse grupper varierer med tillid, solidaritet og orienteringer til det politiske system. Mens faktorerens skala muliggør lineær regression, er LCA-grupperne kategoriske, og her anvendes derfor i stedet logistisk regression.

Resultater

Antallet af faktorer bestemmes vha. parallel analyse, der gør resultaterne robuste over for spuriøse faktorer. I parallel analyse skabes der kort sagt et antal tilfældigt konstruerede datasæt (i dette tilfælde 10), der blot indeholder samme antal observationer og variable som det egentlige datasæt. Dette benyttes til at sammenligne og afgøre, hvorvidt nogle af faktorerne i for høj grad kan være udtryk for tilfældig støj. Endvidere skabes faktorerne pba. polykoriske korrelationer, hvilket er mere passende pga. variabelenes ordinale skalering. Polykoriske korrelationer justerer korrelationerne således, at de kan tolkes som en tilnærmelse til, hvad den almindelige Pearson-korrelation ville have været, hvis variablene havde været interval- eller ratioskalerede.

Faktorerne roteres således, at mønstret i de enkelte variables relation til faktorerne bliver tydeligere og nemmere at fortolke teoretisk. Specifikt benyttes en 'oblique' rotationsmåde, hvor det accepteres, at faktorerne kan korrelere med hinanden (Brown 2009). Resultatet er de tre faktorer i Tabel 3A. Det er tydeligt, at den vigtigste faktor 1 indikerer en nationalistisk orientering. Udsagnene med stærke positive loadings lægger alle vægt på en fælles kultur og fælles traditioner, mens den stærkeste negative loading ses ved udsagnet om muslimeres ret til at bære tørklæde. Faktor 2 indikerer på forskellige måder opbakning til idealet om den aktivt deltagende medborger og kan tolkes som udtryk for republikanisme. Desuden har viden om samfundet samt historisk

viden som statsborgerskabskrav også stærke positive loadings, sammen med kravet om, at offentligt støttede skoler skal undervise i danske værdier. Der er således også et element af 'civic nationalism'. Faktor 3 udtrykker multikulturalisme, idet der lægges vægt på anerkendelse af kulturel diversitet, bl.a. i form af muslimers ret til at bære tørklæde og bygge moskéer, retten til frit at praktisere sin religion, børns ret til modersmålsundervisning og religiøs diversitet som et gode for samfundet.

Tabel 1 viser faktorernes multivariate sammenhænge med socioøkonomiske karakteristika, tillid, solidaritet og 'politisk kultur' på individniveauet. Tabellen rapporterer standardiserede koefficienter, som nemmere kan sammenlignes på tværs af variable i samme model.

Den nationalistiske faktor 1 fremstår her som lidt af en mismodighedsfaktor. Respondenter med lav social tillid og begrænset villighed til at bakke op om hjælp til de svageste via velfærdsstaten er generelt mere nationalistiske. Der er også negative korrelationer med 'politisk kultur'-variablene, herunder politisk interesse, frivillig deltagelse, tillid til den offentlige administration og tilfredshed med demokratiet. Til gengæld hænger national stolthed og opfattelsen af at dele værdier med andre danskere positivt sammen med nationalisme. Især ældre respondenter, men også kortuddannede og lavere indkomster tenderer til at være mere nationalistiske.

Det forholder sig anderledes med republikanisme og multikulturalisme. Vi kan se, at variablene ikke er lige så gode til at forklare den samlede vari-

Tabel 1: Multivariat lineær regression med de tre faktorer

	Nationalisme	Republikanisme	Multikulturalisme
Køn	-0,03	0,07*	0,00
Alder	0,24***	0,28***	-0,09**
Indkomst	-0,06*	0,03	-0,14***
Uddannelse	-0,15***	-0,04	0,05
Tillid	-0,11***	-0,05	0,11***
Solidaritet	-0,13***	-0,02	0,18***
National stolthed	0,18***	0,27***	0,02
Dele værdier	0,18***	0,11***	-0,15***
Politisk interesse	-0,10***	0,09**	0,00
Frivillig deltagelse	-0,06*	-0,02	0,00
Diskuterede politik m. forældre	-0,05	0,03	0,09**
Tilfredshed med demokratiet	-0,12***	0,02	0,04
Institutionel tillid	-0,07*	0,02	0,11***
Ideologi	0,13***	0,05	-0,12***
Justeret R ²	0,36	0,22	0,17
(N)	(1087)	(1087)	(1087)

Standardiserede regressionskoefficienter. * = signifikant på 0,05-niveau; ** = signifikant på 0,01-niveau; *** = signifikant på 0,001-niveau

ans på de to faktorer, som tilfældet er med nationalisme (lavere R^2 -værdier). Ligesom med nationalismen har alder, national stolthed og opfattelsen af at dele værdier positive korrelationer med republikanisme, men tillid, solidaritet og forholdet til det politiske system har ikke signifikante sammenhænge med denne faktor (bortset fra at politisk interesse har en svag positiv sammenhæng). Multikulturalismen er til en vis grad også her et spejlbillede af nationalismen. Tillid og solidaritet har positive korrelationer, mens opfattelsen af at dele værdier er negativt korreleret (dog ingen signifikant sammenhæng med national stolthed). Respondenter med høj tillid til den offentlige administration tenderer til at være mere multikulturalistiske. Indkomst er negativt korreleret, og alder har en begrænset negativ sammenhæng med multikulturalisme.

Det er interessant, at alder har så markante korrelationer med de to andre faktorer, hvilket underbygger, at der er klare generationsforskelle på området (jf. også Larsen 2016). Hvad angår ideologisk selvplacering kan vi ikke overraskende konstatere, at venstreorienterede er mere multikulturalistiske, mens højreorienterede er mere nationalistiske. Republikanismen har ingen signifikant lineær sammenhæng med ideologisk selvplacering. Det er teoretisk interessant, at der i den danske kontekst ikke er støtte til antagelsen om, at national stolthed og opfattelsen af at dele værdier hænger positivt sammen med solidaritet og tillid (jf. Millers betragtninger om national identitet). Her er det faktisk omvendt (ikke vist direkte her, men fremgår indirekte af tabel 1).

Fra latente holdninger (vha. faktoranalyse) vil vi gå direkte videre til latente grupper af individer (vha. latent class analysis). Med LCA undersøger vi, hvor mange forskellige grupper eller klasser det giver mening at skelne imellem. Samtidig kan vi se, hvorledes den enkelte gruppe typisk forholder sig til de enkelte udsagn, vi bruger som udgangspunkt for modellen. Dette bruges til at give en samlet tolkning af hver enkelt klasse. Antallet af klasser estimeres vha. maximum likelihood (Collins & Lanza 2010). Standardproceduren er at sammenligne forskellige baselinemodeller med et forskelligt antal klasser, og man kan således vælge modellen med det bedste model fit. Samtidig bør man dog tage hensyn til, hvorvidt modellen producerer klasser, der kan tolkes meningsfuldt.

I det følgende er alle 25 variable fra tabel 1 rekodet til kategoriske, dikotome variable, således at værdien 1 betyder, at man er enten helt eller delvist enig med det pågældende udsagn, mens 0 indikerer en eller anden grad af uenighed eller »hverken enig eller uenig«. Derfor kan resultaterne efterfølgende tolkes som tendensen til et erklære sig enig med de forskellige udsagn blandt de respondenter, der tilhører en given gruppe. Modeller med ordinalskalerede variable (enten med »hverken enig eller uenig« som midterkategori, eller med alle fem oprindelige kategorier) viste sig meget vanskelige at få til at konvergere, også med indførsel af stadigt flere constraints eller med færre variable. Et LCA-plugin til ældre udgaver af Stata fra Lanza m.fl. (2014)

gav dog enslydende resultater på tværs af hhv. dikotome og ordinale variable med midterkategori, og ingen af disse modeller afveg i deres substans fra det, der beskrives i det følgende.

En løsning med fire klasser vælges (tabel 4A). Likelihood ratio forbedres mindre og mindre med flere klasser. Akaike's Information Criterion samt især Bayesian Information Criterion indikerer, at det trade-off, der er mellem model fit og omfanget af information tipper, sådan at modellerne efter dette punkt begynder at blive mere komplicerede end nødvendigt. Som noteret i tabellen havde modellen med fem klasser desuden problemer med at konvergere.

Tabel 2 herunder viser størrelsen på de forskellige grupper i modellen med fire klasser, samt de enkelte gruppers gennemsnit på hver enkelt af de 25 dikotome variable. Hver gruppe er ledsaget af en teoretisk tolkning, som diskuteres i det efterfølgende.

Der er ikke markante forskelle på de fire gruppers størrelser, men alligevel er de indbyrdes forskelle signifikante lige fra den største gruppe af liberale nationalister (31 pct.) til den mindste gruppe af multikulturalister (19 pct.). Det er relativt ligetil at kontrastere klasse 1 og 4 som henholdsvis konservative nationalister og multikulturalister. Klasse 4 svarer i høj grad positivt på spørgsmåle om anerkendelse af fremmede kulturer og siger f.eks. som den eneste af de fire klasser tydeligt nej til, at det er bedst for et land, hvis alle generelt følger de samme skikke, og nej til, at daginstitutioner bør følge danske madvaner. Interessant nok er selv den mest multikulturelle gruppe i den danske kontekst noget ambivalent på visse områder, f.eks. mht. modersmålsundervisning, hvorvidt trossamfund bør sidestilles økonomisk, eller hvorvidt det er bedst for et land, hvis der er en blanding af forskellige religioner. Omvendt står danske konservative nationalister heller ikke hårdt på, at man ikke er rigtig dansk, hvis ikke man tilhører en kristen kultur, og afviser ikke helt, at undervisning i andre religioner skal sidestilles med kristendommen.

Det kan i højere grad diskuteres, hvorvidt klasse 2 og 3 er bedst beskrevet som hhv. »republikanere« og »liberale nationalister«. Republikanerne er som den eneste gruppe enig i alle spørgsmål vedrørende deltagelse og lokalt engagement og har desuden generelt positive holdninger til ikke-kristne, religiøse udtryk (i modsætning til de liberale nationalister). I forhold til faktoranalysen kan vi netop i højere grad se, hvordan en gruppe af »republikanere« forholder sig til kulturel diversitet. Den teoretiske tolkning nuanceres dog, når vi samtidig ser, at »republikanerne« lægger vægt på, at man trods alt skal føle sig som en del af den danske kultur, og at offentligt støttede skoler skal undervise i danske værdier. De »liberale nationalister« har ikke stærke holdninger på disse områder, og desuden er de kun i ringe grad enige i, at indvandrere bør følge danske traditioner. Det kan alligevel give mening, at republikanerne er noget kommunitaristiske i deres betoning af republikanske grundværdier som udgangspunkt for en fælles kultur. De »liberale nationalister« er dog

Tabel 2: Latente klasser og gennemsnitsværdier på items

	Klasse 1	Klasse 2	Klasse 3	Klasse 4
Pct. af respondenter (N=1087)	27 pct.	23 pct.	31 pct.	19 pct.
Sikkerhedsinterval (95 pct.)	24-31 pct.	20-27 pct.	27-35 pct.	16-23 pct.
Teoretisk tolkning	Konservative nationalister	Republikanere	Liberale nationalister	Multi- kulturalister
Gns. score (0-100)				
Nr. Spørgsmål				
1 Alle bør stemme til valg	94	98	89	90
2 Alle bør følge samme skikke	91	60	39	<u>3</u>
3 Obligatorisk kristendom i skolen	79	60	42	26
4 Kristendom sidestilles ift. andre religioner	43	73	46	81
5 Ytringsfrihed at kritisere religion	89	89	78	84
6 Muslimske kvinder har lov at bære tørklæde	<u>16</u>	83	49	91
7 Homoseksuelle samme rettigheder	87	98	92	99
8 Forældre bør engagere sig i institutioner	99	100	94	94
9 Indvandrere bør følge danske traditioner	71	46	<u>20</u>	<u>9</u>
10 Bør føle sig som en del af dansk kultur	96	88	61	34
11 Alle ret til frit at praktisere religion	82	99	90	98
12 Ikke rigtig dansk hvis ikke kristen kultur	39	<u>15</u>	<u>10</u>	<u>1</u>
13 Andre trossamfund sidestilles økonomisk	<u>17</u>	39	<u>6</u>	43
14 Daginstitutioner bør følge danske madvaner	82	37	31	<u>5</u>
15 Bør føle tættere knyttet til DK end hjemland	85	64	37	<u>12</u>
16 Børn ret til modersmålsundervisning	<u>16</u>	52	<u>8</u>	44
17 Dansk kultur og historie central i skolen	97	99	91	81
18 Bør være orienteret om danske samfund	99	100	90	93
19 Statsborgerskab kræver viden om DK	94	87	58	43
20 Man bør engagere sig i lokalsamfundet	83	91	59	74
21 Danske muslimer har ret til at bygge moskeer	<u>12</u>	80	31	96
22 Bør kræve integration fra virksomheder	41	72	<u>19</u>	51
23 Bedst for et land med blanding af religioner	27	82	<u>32</u>	65
24 Støttede skoler bør undervise i DK værdier	85	84	54	37
25 Alle bør deltage i foreningslivet	60	78	33	29

Alle items kodet dikotomt (0-1) pba. de ordinale skalerede variable i tabel A1. Værdien 1 tildeles »Helt enig« eller »delvis enig«. Angivne gennemsnit er transformeret fra 0-1 til 0-100. Høje/lave gennemsnit markeret med hhv. fed og understregning (de valgte værdier er hhv. over 75 eller under 25)

sværest at sætte i bås rent teoretisk, idet de faktisk ikke rigtig betoner et idealtypisk, liberalt nationalistisk værdifællesskab. Der er i stedet tale om respondenter, der på nogle items udtrykker liberale grundsynspunkter og generelt afstår fra at udtrykke stærke holdninger til flere af de normative udsagn om, hvordan borgerne bør agere, eller hvilke værdier de skal besidde. Samtidig er de skeptisk indstillet over for positive udsagn om kulturel diversitet.

Tabel 3 viser sammenhængene mellem de fire latente klasser og gruppen af variable, som også blev inddraget i tabel 1. Her estimeres sammenhængene vha. multinomial logistisk regression (med koefficienter udtrykt ved relative risk-ratios). Relative risk-ratios er intuitivt nemmere at fortolke, men omvendt også en anelse vildledende, idet deres størrelse ikke blot er udtryk for sammenhængenes styrke (Mood 2009).

Sammenligningen mellem klasse 1 og 4 underbygger mange af de sammenhænge, som tabel 1 viste for multikulturalisme og nationalisme som holdningsdimensioner. Fra de tidligere resultater kunne vi eksempelvis forvente, at respondenter, der i højere grad opfatter, at deres værdier deles bredt, har mindre sandsynlighed for at være multikulturalister end konservative nationalister. I tabel 3 ser vi dog også en klar negativ sammenhæng mellem national stolthed og det at være i den multikulturalistiske gruppe (i forhold til den konservativt nationalistiske gruppe). »Liberale nationalister« og »republikanere« fremstår i deres sammenhænge med de fleste variable som værende et sted imellem de to andre klasser (selvom vi som nævnt skal være forsigtige med at tolke for meget på selve størrelsen af de forskellige koefficienter). Dog kan vi f.eks. bemærke, at mens højere national stolthed ikke siger noget om sandsynligheden for at være republikaner snarere end konservativ nationalist, er der en klart mindre sandsynlighed for at tilhøre de to andre grupper. Høj national stolthed kan således komme til udtryk på forskellige måder i den danske kontekst, og denne vil tendere til enten at være konservativt nationa-

Tabel 3: Multinomial logistisk regression med de fire klasser

	Konservative nationalister	Republikanere	Liberale nationalister	Multikulturalister
Køn	1	0,98	1,09	1,24
Alder	1	0,97***	0,96***	0,92***
Indkomst	1	1,05	1,13**	1,08
Uddannelse	1	1,33**	1,25*	1,64***
Tillid	1	1,45	0,84	2,17**
Solidaritet	1	1,26***	1,09	1,37***
National stolthed	1	0,77	0,43***	0,28***
Dele værdier	1	0,27***	0,35***	0,25***
Politisk interesse	1	1,19	1,10	1,52
Frivillig deltagelse	1	1,12	1,18	1,98*
Diskuterede politik m. forældre	1	1,30	0,99	1,23
Tilfredshed med demokratiet	1	1,97**	2,25***	2,08**
Institutionel tillid	1	1,23***	1,11	1,18*
Ideologi	1	0,68***	0,78**	0,55***

Multinomial logistisk regression med klasse 1 som referencegruppe. Koefficienter transformeret til relative risk ratios

* = signifikant på 0,05-niveau; ** = signifikant på 0,01-niveau; *** = signifikant på 0,001-niveau

listisk eller mere republikansk. Dette er interessant i lyset af den indledende teoretiske diskussion. Meget af både den teoretiske og empiriske litteratur har set national stolthed (eller beslægtede indikatorer for national identifikation) som noget mere endimensionelt, der lineært kan hænge sammen med social sammenhængskraft, hvilket Miller & Ali (2014) også bemærker i deres litteraturreview

En supplerende analyse med republikanerne som referencegruppe (ikke vist her) afslører, at der i en sådan sammenligning er signifikante negative sammenhænge mellem gruppen af liberale nationalister og både indkomst, social tillid, solidaritet og tillid til den procedurelle retfærdighed i den offentlige sektor. Her kan vi se, at de liberale nationalisters slægtskab med de konservative nationalister afspejler sig i disse sammenhænge. Dette gælder dog ikke tilfredshed med demokratiet, hvor lav tilfredshed hænger sammen med konservativ nationalisme i modsætning til alle de tre andre grupper.

Konklusion

De to grundlæggende holdninger til kulturel diversitet i Danmark er nationalisme og multikulturalisme. De to dimensioner er forskellige og mere end blot hinandens modsætninger, selvom de på mange måder har modsatte sammenhænge med tillid, solidaritet og politisk kultur. Tillid og solidaritet er positivt forbundet med multikulturalisme i den danske kontekst, mens national stolthed er negativt forbundet med samme position (samme hovedkonklusion vedrørende multikulturalisme blev draget i Breidahl, Holtug & Kongshøj (2017) på basis af indekskonstruktion). Omvendt hænger tillid og solidaritet negativt sammen med nationalisme, selvom nationalismen har positive sammenhænge med national stolthed og opfattelsen af at dele værdier. Dette indikerer, at national stolthed eller opfattelsen af at dele værdier ikke i sig selv er fordrende for social sammenhængskraft. Det drejer sig også om indholdet i det, man er stolt af, og de værdier, der deles. En sådan kontekstafhængighed kan også være en del af forklaringen på de modstridende resultater i den internationale empiriske litteratur (Miller & Ali 2014). Nationalismen er i den danske kontekst ydermere forbundet med en vis fremmedgørelse eller mistro ift. det politiske system.

I den latente klasseanalyse kan vi se, hvordan en gruppe af individer tenderer til at kombinere forskellige holdninger. De mest rene udkrystalliseringer af nationalisme (konservativ nationalisme) og multikulturalisme fremstod på nogle mål som ganske moderate eller ambivalente og dermed ikke så polariserede, som mere idealtypiske grupper ville være det. Desuden kan de to grupper kun beskrive omkring halvdelen af den danske befolkning. Den resterende halvdel af befolkningen er splittet i to andre grupper, der er blevet tolket som »republikanere« og « liberale nationalister«. Republikanismen kan vi også genfinde i analysen af de latente holdningsdimensioner, men her kan vi desuden se, hvilke holdninger en gruppe af republikanere har til kulturel

diversitet. De liberale nationalister dukker her op som noget nyt, måske fordi de på trods af en nationalistisk diversitetsskepsis også på flere mål udtrykker en vis ambivalens, der kan være svært at tolke teoretisk.

På nogle punkter er disse to grupper af danskere ofte et sted midt imellem de to andre. På spørgsmål om religiøs diversitet minder republikanerne mere om multikulturalisterne, mens de liberale nationalister i nogen grad ligner de konservative nationalister. Samme mønster præger gruppernes sammenhænge med tillid, solidaritet og politisk kultur. Høj national stolthed hænger dog sammen med en tendens til at være enten republikaner eller konservativ nationalist. Disse to grupper har det til fælles, at de betoner vigtigheden af et 'tykt' værdimæssigt fællesskab, centreret om enten det etniske/kulturelle eller det politiske/medborgerorienterede fællesskab. Dette er positivt associeret med national stolthed i den danske kontekst.

Indledningsvist diskuterede artiklen, at ovenstående skillelinjer og relaterede kulturelle opbrud afspejles i den nuværende bølge af højrepopulisme. Det er forventeligt, at det højrepopulistiske potentiale er størst blandt de to grupper af nationalister (og vi fandt som bekendt her en vis fremmedgørelse ift. det politiske system). Man kunne mere specifikt forvente, at potentialet er størst blandt de konservative nationalister. I modsætning til de tre andre grupper er der en klar sammenhæng med lav tilfredshed med demokratiet. Folk, der i ringe grad føler sig inkluderet af det politiske system, har en tendens til at være konservativt nationalistiske, samtidig med at national stolthed og opfattelsen af at dele værdier med andre danskere hænger positivt sammen med det samme værdisæt (disse sammenhænge er ikke gældende for de »liberale nationalister«). Dette udgør gode vækstbetingelser for populisme, jf. f.eks. Müllers (2016) og andres betoning af elite/folk-modsætninger som et fundament i populistisk retorik. Gruppen af konservative nationalister udgjorde et betragteligt mindretal i befolkningen på undersøgelsestidspunktet i 2014. Samtidig skal vi have in mente, at populisme som generelt fænomen ikke er eksklusivt for et bestemt værdisæt (Stanley 2008) og på forskellig vis kunne mobilisere alle fire grupper i denne empiriske typologi.

Noter

1. For eksempel udgør folk med korteste uddannelsesniveau (skoleuddannelse) 35 pct. af befolkningen, men 27 pct. af respondenterne. De tilsvarende skævheder i forhold til ikke-beskæftigede er 36 pct. vs. 32 pct., og 26 pct. vs. 20 pct. for den yngste aldersgruppe (18-34 år).

2. 1 = mand, 2 = kvinde

3. Alder i år

4. Personlig, månedlig indtægt før skat i ti kategorier (1 = under 10.000 kr., 10 = 50.000. kr. eller derover)

5. 1 = Ingen uddannelse, 2 = Erhvervsfaglig uddannelse, 3 = Kort videregående udd., 4 = Mellemlang videregående udd., 5 = Lang videregående udd.

Litteratur

- Almond, Gabriel A. & Sidney Verba 1963: *The civic culture*. Princeton: Princeton University Press.
- Banting, Keith & Will Kymlicka 2017: »Introduction: The Political Sources of Solidarity in Diverse Societies«, in Banting, Keith & Wil Kymlicka (ed.): *The Strains of Commitment. The Political Sources of Solidarity in Diverse Societies* (pp. 1-60). Oxford: Oxford University Press.
- Barnard, Frederick M. 2003: *Herder on Nationality, Humanity and History*. Montreal: McGill-Queen's University Press.
- Bonikowski, Bart & Paul DiMaggio 2016: »Varieties of American Popular Nationalism«. *American Sociological Review*, 81, 6: 949-980.
- Brown, James D. 2009: »Choosing the right type of rotation in PCA and EFA«. *JALT Testing & Evaluation SIG Newsletter*, 13, 3: 20-25
- Breidahl, Karen, Nils Holtug & Kristian Kongshøj 2018: »Do Shared Values Promote Social Cohesion? If so, which?«. *European Political Science Review*, 10, 1: 97-118.
- Brubaker, Rogers 1992: *Citizenship and Nationhood in France and Germany*. Cambridge: Harvard University Press.
- Castells, Manuel 1997: *The Power of Identity. The Information Age: Economy, Society and Culture*. Oxford: Blackwell.
- Collins, Linda M. & Stephanie T. Lanza 2010: *Latent Class and Latent Transition Analysis. With Applications in the Social, Behavioral, and Health Sciences*. Hoboken: John Wiley & Sons.
- Delhey, Jan, Kenneth Newton & Christian Welzel 2011: »How General is Trust in 'Most People?' Solving the Radius of Trust Problem«. *American Sociological Review*, 76, 5: 786-807
- Goul Andersen, Jørgen, Lars Torpe & Johannes Andersen 2000: *Hvad folket magter. Demokrati, magt og afmagt*. København: Jurist- og Økonomforbundets Forlag.
- Gundelach, Peter 2002: *Det er dansk*. København: Hans Reitzels forlag.
- Gundelach, Peter 2004: »Det særligt danske?«, i Peter Gundelach (red.): *Danskernes særpræg*. København: Hans Reitzel: 11-20
- Gundelach, Peter, Hans R. Iversen & Margit Warburg 2008: *I hjertet af Danmark*. København: Hans Reitzels Forlag
- Holtug, Nils 2017: »Identity, Causality and Social Cohesion«. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 43, 7: 1084-1100
- Holtug, Nils 2016: »Community Conceptions and Social Cohesion: Theoretical, Empirical and Normative Issues«, in Michael Böss (ed.): *Bringing Culture Back In. Human Security and Social Trust* (pp. 102-120). Aarhus: Aarhus University Press.
- Inglehart, Ronald F. & Pippa Norris 2016: »Trump, Brexit and the Rise of Populism: Economic Have-Nots and Cultural Backlash.«. *HKS Faculty Research Working Papers*. Harvard Kennedy School
- Jenkins, Richard 2011: *Being Danish: Paradoxes in Everyday Life*. København: Museum Tusulanum.
- Johnston, Richard, Keith Banting, Will Kymlicka & Stuart Soroka 2010: »National Identity and Support for the Welfare State«. *Canadian Journal of Political Science*, 43, 2: 249-277.
- Kohn, Hans 1944: *The Idea of Nationalism. A Study in its Origins and Background*. New York: Macmillan.

- Koopmans, Ruud 2013: »Multiculturalism and Immigration: A Contested Field in Cross-National Comparison«. *Annual Review of Sociology*, 39: 147-169
- Kymlicka, Will 2016: »Misinterpreting Multiculturalism«, in Michael Böss (ed.): *Bringing Culture Back In. Human Security and Social Trust*. Aarhus: Aarhus University Press: 70-87
- Lanza, Stephanie T., John J. Dziak, Liying Huang, Aaron T. Wagner & Linda Collins 2014: *LCA Stata plugin users' guide (Version 1.1)*. State College: Pennsylvania State University.
- Larsen, Christian Albrekt 2008. *Danskernes nationale forestillinger*. Aalborg: Aalborg Universitetsforlag.
- Larsen, Christian Albrekt 2016. *Den danske republik. Forandringer I danskernes nationale forestillinger*. København: Hans Reitzels forlag.
- Larsen, Christian Albrekt 2017. »Revitalizing the 'Civic' and 'Ethnic' Distinction: Perceptions of Nationhood Across two Dimensions, 44 Countries and two Decades.« *Nations and Nationalism*, 23, 4: 970-993.
- Miller, David 1995: *On Nationality*. Oxford: Clarendon Press
- Miler, David 2000: *Citizenship and National Identity*. Oxford: Polity Press
- Miller, David & Sundas Ali 2014: »Testing the National Identity Argument«. *European Political Science Review*, 6, 2: 237-259.
- Mood, Carina 2009. »Logistic Regression: Why We Cannot Do What We Think We Can Do, and What We Can Do About It.« *European Sociological Review*, 6, 1: 67-82
- Müller, Jan-Werner 2016: *Hvad er populisme?*. København: Informations Forlag.
- Van der Meer, Tom & Jochem Tolsma 2014: »Ethnic Diversity and its Effects on Social Cohesion«. *Annual Review of Sociology* 40: 459-578
- Mouritsen, Per 2015: *En plads i verden. Det moderne medborgerskab*. København: Gyldendal
- Reeskens, Tim & Marc Hooghe 2010: »Beyond the Civic-Ethnic Dichotomy: Investigating the Structure of Citizenship Concepts across Thirty-Three Countries.« *Nations and Nationalism*, 16, 4: 579-597.
- Smith, Anthony D. 1998: *Nationalism and modernism*. London: Routledge
- Stanley, Ben 2008: »The thin ideology of populism.« *Journal of Political Ideologies*, 13, 1: 95-110
- Torpe, Lars & Henrik Lolle 2011: »Identifying Social Trust in Cross-Country Analysis: Do We Really Measure the Same?«. *Social Indicators Research*, 103, 3: 481-500.

Appendiks

Tabel 1A: Spørgsmålsformuleringer vedr. fællesskabsforestillinger

Nr.	»Der kan være forskellige meninger om, hvad der skal til for at skabe et godt samfund i Danmark. Hvor enig eller uenig er du i følgende udsagn?«
	(alle Likert-skala spørgsmål med fem kategorier fra »Helt enig« til »Helt uenig«.)
1	»Alle med stemmeret bør stemme ved offentlige valg.«
2	»Det er bedst for et land, hvis så godt som alle følger de samme skikke og traditioner.«
3	»Faget Kristendomskundskab bør være obligatorisk for <u>alle</u> børn i Folkeskolen.«
4	»I Folkeskolen bør undervisning i den kristne tro sidestilles med undervisning i de andre hovedreligioner i Verden: Buddhisme, hinduisme, jødedom og islam.«
5	»Det hører med til ytringsfriheden at kunne kritisere enhver religion.«
6	»Musliske kvinder bør have lov til at bære tørklæde, hvis de f.eks. arbejder i et supermarked.«
7	»Homoseksuelle bør have de samme rettigheder i samfundet som andre borgere.«
8	»Forældre bør engagere sig i deres børns daginstitution eller skole, f.eks. ved at deltage i møder.«
9	»Indvandrere bør følge danske kulturelle traditioner, f.eks. omkring højtider.«
10	»For at blive en del af det danske samfund må man føle sig som en del af dansk kultur.«
11	»Alle har ret til frit at kunne praktisere deres religion, blot man overholder lovgivningen.«
12	»Folk, der ikke tilhører en kristen kultur, bliver aldrig rigtigt danske.«
13	»Andre trossamfund bør sidestilles økonomisk med den danske folkekirke.«
14	»Daginstitutioner for børn bør alene indrette sig efter danske madvaner og f.eks. servere svinekød til alle, selv om der er nogle børn, der af religiøse grunde ikke ønsker at spise det.«
15	»Folk, der tager permanent ophold her i landet, bør føle sig tættere knyttet til Danmark end det land, de kommer fra«
16	»Børn af flygtninge og indvandrere bør ud over den dansksprogede undervisning have krav på at modtage undervisning i deres eget modersmål.«
17	»Dansk kultur og historie bør have en helt central placering i Folkeskolen.
18	Alle, der bor i Danmark, bør holde sig informeret om danske samfundsforhold.«
19	»For at få dansk statsborgerskab bør man kunne dokumentere kendskab til dansk historie, kultur og danske samfundsforhold.«
20	»Beboere i lokalsamfundet bør gå sammen om at løse fælles opgaver, f.eks. vedrørende indretning af legeplads, affaldssortering m.v.«
21	»Danske muslimer har ret til at bygge moskeer.«
22	»Det offentlige skal kræve af danske virksomheder, at de yder en ekstra indsats for at bringe personer med anden etnisk baggrund i beskæftigelse.«
23	»Det er bedst for et land, hvis der er en blanding af forskellige religioner.«
24	»Privatskoler og friskoler bør kun kunne få offentlig støtte, hvis de underviser inden for rammerne af danske værdier og dansk kultur.«
25	»Alle, der kan, bør deltage aktivt i foreningslivet.«

Tabel 2A: Spørgsmålsformuleringer ved. tillid, solidaritet og politisk kultur

Variabel	Spørgsmålsformulering	Kodning
Social tillid	»I hvilket omfang stoler du i almindelighed på personer, du møder første gang?«	1. Helt 2. En del 3. Ikke særlig meget 4. Slet ikke
Solidaritet	»Mener du, det offentlige skal styrke indsatsen over for de dårligst stillede i samfundet, selvom det betyder højere skat, eller mener du, det offentlige skal sænke skatten, selvom det går ud over indsatsen for de dårligt stillede?«	0-10: 0 = Styrke indsatsen over for de dårligst stillede ... 10 = Sænke skatten ...
Dele værdier	Helt generelt – I hvilken grad tror du, dine holdninger deles af andre danskere?	1. I høj grad 2. I nogen grad 3. I mindre grad 4. Slet ikke
National stolthed	Hvor stolt er du af at være dansker?	1. Meget stolt 2. Ret stolt 3. Ikke særligt stolt 4. Slet ikke stolt 5. Jeg føler mig ikke som dansker
Politisk interesse	»Hvor interesseret er du i almindelighed i politik?«	1. Meget 2. Noget 3. Kun lidt 4. Slet ikke
Frivillig deltagelse	»Deltager du i frivilligt arbejde i tilknytning til en forening?«	1. Ja 2. Nej
Tilfredshed med demokratiet	»Hvor tilfreds er du alt i alt med den måde, demokratiet fungerer på i Danmark?«	1. Meget tilfreds 2. Temmelig tilfreds 3. Ikke særlig tilfreds 4. Slet ikke tilfreds
Diskuterede politik med forældre	»Hvor ofte diskuterede du politik med din far eller mor eller begge dine forældre, da du var ca. 14 år?«	1. Meget ofte 2. Ofte 3. Af og til 4. Aldrig 5. Boede ikke sammen med forældre
Institutionel tillid	»Hvor stor tillid har du til at få en fair og ordentlig behandling af den offentlige administration? f.eks. sagsbehandlere i kommunen«	0-10: 0 = Slet ingen tillid 10 = Meget stor tillid
Ideologi	I politik taler man ofte om »venstre« og »højre«. Hvor vil du i almindelighed placere dine synspunkter på en sådan skala	0-10: 0 = Venstre 10 = Højre

Tabel 3A: Roteret faktorløsning med faktorloadings

Høje faktorloadings markeret med fed (de valgte værdier er over 0,25 eller under -0,25)

		Faktor 1	Faktor 2	Faktor 3
Teoretisk tolkning		Nationa- lisme	Republi- kanisme	Multikul- turalisme
Varians		5,40	3,14	2,60
Proportion		0,55	0,32	0,28
Nr.	Spørgsmål			
1	Alle bør stemme til valg	-0,15	0,51	0,02
2	Alle bør følge samme skikke	0,66	0,16	0,00
3	Obligatorisk kristendom i skolen	0,45	0,15	0,01
4	Kristendom sidestilles ift. andre religioner	-0,26	0,02	0,33
5	Ytringsfrihed at kritisere religion	-0,10	0,31	-0,15
6	Muslimske kvinder har lov at bære tørklæde	-0,64	0,06	0,27
7	Homoseksuelle samme rettigheder	-0,49	0,33	0,13
8	Forældre bør engagere sig i institutioner	0,02	0,48	0,17
9	Indvandrere bør følge danske traditioner	0,77	-0,02	0,24
10	Bør føle sig som en del af dansk kultur	0,62	0,23	0,18
11	Alle ret til frit at praktisere religion	-0,48	0,25	0,24
12	Ikke rigtig dansk hvis ikke kristen kultur	0,71	-0,02	0,02
13	Andre trossamfund sidestilles økonomisk	-0,05	-0,26	0,54
14	Daginstitutioner bør følge danske madvaner	0,61	0,11	-0,17
15	Bør føle tættere knyttet til DK end hjemland	0,57	0,22	0,00
16	Børn ret til modersmålsundervisning	-0,02	-0,12	0,60
17	Dansk kultur og historie central i skolen	0,05	0,61	-0,18
18	Bør være orienteret om danske samfund	0,06	0,68	-0,02
19	Statsborgerskab kræver viden om DK	0,33	0,44	-0,08
20	Man bør engagere sig i lokalsamfundet	0,14	0,31	0,31
21	Danske muslimer har ret til at bygge moskeer	-0,62	0,06	0,33
22	Bør kræve integration fra virksomheder	0,09	0,08	0,64
23	Bedst for et land med blanding af religioner	-0,27	-0,01	0,55
24	Støttede skoler bør undervise i DK værdier	0,26	0,42	-0,02
25	Alle bør deltage i foreningslivet	0,27	0,26	0,36

Faktoranalyse pba. parallel analyse (10 replikationer) og polykoriske korrelationer. Faktorerne er roteret (oblique oblimin) med Kaiser normalisering.

Tabel 4A: Sammenligning af baseline-modeller til LCA

Antal klasser	Log likeli- hood (ll)	Degrees of freedom (df)	Akaike's Informati- on Criterion (AIC)	Bayesian Informa- tion Criterion (BIC)
1	-14496	25	29043	29167
2	-13614	51	27329	27584
3	-13292	77	26739	27132
4	-13132	103	26470	26985
5	-13026	128	26307	26955

Modellen med fem klasser konvergerede ikke, så angivne resultater er efter stop ved 100 iterationer.